

ANMELDELSER OG LITTERATURNYT

Ved universitetslektor, cand. mag. H. P. Clausen, overarkivar, mag. art. Vagn Dybdahl, universitetsadjunkt, cand. mag. Poul Enemark, generalkonsul, professor, dr. phil. Troels Fink, stud. mag. Jørgen Steen Jensen, universitetslektor, cand. mag. Tage Kaarsted, arkivar, cand. mag. Finn H. Lauridsen, arkivar, mag. art. Niels Petersen, arkivar, mag. art. Anne Riising og bibliotekar, dr. phil. Helge Søgaard.

Władysław Czapliński & Karol Górski: Historia Danii (Danmarks historie). (Ossolineum, Wrocław-Warszawa-Kraków 1965), 415 sider.

De to polske universitetsprofessorer Wl. Czapliński (Wrocław) og K. Górski (Torún) har i fællesskab udgivet en Danmarks historie, beregnet for en bred læserkreds. Górski har behandlet perioden til 1513, medens Czapliński har skrevet om den nyere tid (til 1945); desuden har denne sidste udarbejdet et udførligt personregister. Begge forfatterne har i mange år arbejdet med problemer, der har relation til nordisk historie, og Czapliński har skrevet adskillige artikler, der direkte går ind på problemer i Danmarkshistorien og det dansk-polske forhold i 15- og 1600-tallet. Der er kommet et godt resultat af samarbejdet mellem de to forfattere, og man må glæde sig over den fremstilling, de polske læsere har fået af Danmarkshistorien. Bogen vakte i øvrigt straks stor interesse, og oplaget (5000 eksemplarer) forsvandt hurtigt fra boghandlernes hylder.

En dansk læser vil først og fremmest interessere sig for fremstillingen af det dansk-polske forhold gennem tiderne. Górski fremdrager samtlige de tilfælde, hvor danske og polske interesser har mødtes eller er krydset. Særligt må det fremhæves, at han gør udførligt rede for Valdemarernes

Østersøpolitik set med polske øjne, ligesom gennemgangen af Margrethe Sambiria's pommerske baggrund kaster et interessant lys over hendes politik i Danmark (hendes familie støttede sig under kamp med det hjemlige aristokrati på tilvandrede tyskere). Czapliński gør forholdsvis mindre ud af 15- og 1600-tallets vekslende interessefællesskab og -modsatning mellem Danmark og Polen, men har til gengæld specielle afsnit om mellemkrigstidens polsk-danske relationer og den polske immigration til Danmark.

Det er sjældent, forfatterne kommer med nye synspunkter for det historiske forløb, men Czapliński's vurdering (s. 318 f.) af kampen mod Estrup fortjener at gives. Han indleder med den almindelige opfattelse, at de danske bønder ikke kunne handle op med regeringen, der disponerede over administration og hær, men tilføjer, at man dog senere har set en regering blive fjernet, selv om den havde en hær til sin rådighed. Imidlertid har bønder sjældent fremkaldt sejrige revolutioner, danskerne brød sig ikke om voldsom optræden – der henvises til 1830 og 1848 – og endelig var socialisterne endnu ret svage. Alt dette er dog ikke tilstrækkeligt. Czapliński mener, det var afgørende, at Estrups styre »ikke i tilstrækkelig grad skabte vilkår, der kunne formå bønderne til revolution«. Til slut næv-

ner Czaplinski, at de hyppige økonomiske og erhvervsmæssige vanskeligheder tvang bønderne til kraftanstrengelser på andre felter, hvorved deres opmærksomhed blev vendt bort fra politik. Det var karakteristisk, at bønderne, mens den politiske spænding var på sit højeste, koncentrerede sig næsten lige så lidenskabeligt om »smør-krigen« som om den politiske kamp.

Bogen er forsynet med en bibliografi, der bl. a. omfatter de fleste polske bøger og artikler om forholdet til Danmark.

Jørgen Støen Jensen

Olaf Olsen: Hørg, hov og kirke (også i Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie 1965). 307 s.

Problemet, museumsinspektør Olaf Olsen søger at løse i sin disputats, er bestemt i titlen, hvis hørg og hov er betegnelserne på stederne for den før-kristelige gudsdyrkelse. Hørg er et kultsted, der kan have været overdækket til beskyttelse for gudebillederne, hovet er bygningen, hvor den hedenske forsamling mødtes for i fællesskab at deltage i et offermåltid. I første række drejer det sig om et arkitektonisk problem, at finde og beskrive de hedenske kultbygninger og de hertil knyttede omgivelser, og dernæst at bestemme deres forudsætninger, d. v. s. skildre hedenskabet, som det var, da kristendommen nåede Norden. Den følgende omtale vil lægge vægt på redegørelsen af de danske forhold, hvor forf. selv har gjort det største arbejde og taler med den autoritet, mange års selvstændige undersøgelser giver.

Metodisk vil man straks kunne indvende, at området er for stort. På forhånd må der regnes med, at den hedenske kultus har været anderledes

i en norsk fjelddal end på en dansk ø, og på samme måde må man gå ud fra, at kultbygningerne har været uensartede. Det er heller ikke lykkedes at give en sammenhængende beskrivelse, men en desto større fortjeneste er det, at disputatsen påviser, at der intet sted er bevaret uomtvistelige rester eller sikre spor af noget hedensk »tempel« selv under de mest beskedne krav, der kan stilles til betydningen af dette ord. Herudfra synes det at være rimeligst at slutte, at kultbygningerne enten har været så ubetydelige som arkitektur, at deres rester snart forsvandt, eller at dyrkelsen af guderne foregik i de profane huse eller ude i den fri natur. Med en uafsluttelig skepsis har Olaf Olsen gennemgået udgravningsberetningerne og foretaget supplerende undersøgelser, og det er derved lykkedes ham at gendrive de vidtrækkende teorier, Ejnar Dyggve fremsatte om det trekantede vi fra hedenskabets slutningstid, ligesom forbindelsen mellem den hedenske gravhøj og den kristne kirke kun er tilfældig og mange steder fremkaldt af, at man til begge monumenter har udset sig egnens højeste punkt.

Stort anderledes forholdet det sig ikke med bygningen for det rituelle måltid. Med stor sandsynlighed udpeger Olaf Olsen storgårdens hal som stedet, hvor det blev afholdt, men da der ikke i Danmark er bevaret nogen rest af disse huse, er man ikke bedre stillet. Resultatet bliver da, at der ikke er nogen sammenhæng mellem gravpladserne fra hedensk og fra kristen tid, og tanken om, at den kristne kirke fortrinsvis blev lagt på den fra den ældre tro kendte kultplads må også opgives trods Erik Arups veltalende indlæg for den. Tilsyneladende sker der et fuldstændigt brud ved overgangen til kristendommen, men alle de